

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SH TIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE**

Shtip, September, 24-25, 2015

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип   University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки   Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев   Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева   Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев   Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Миравовски   Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска   PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска   Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска   Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска   Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров   Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и
перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција,
Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions
and perspectives : book of abstracts / International scientific
conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат,
содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за
образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of
educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. -
Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference
(2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

---

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

INTERCULTURAL COMMUNICATION COMPETENT TEACHER

Dragana KUZMANOVSKA¹
Vesna NICEVA²
Biljana PETKOVSKA³

Abstract

The intercultural communication lies in the essence of the today's global world. What does intercultural communication competent teacher mean? Whether the prejudices or stereotypes are those that make difference between teachers and people in general? We took an insight into all the positive and negative characteristics that the teacher should possess in order to be interculturally competent.

Key words: *inteculturality, verbal and non-verbal communication, competence*

ИНТЕРКУЛТУРАЛНО КОМУНИКАЦИСКИ КОМПЕТЕНТЕН НАСТАВНИК

Апстракт

Во основата на денешниот глобален свет лежи интеркултуралната комуникација. Што значи интеркултурално комуникациски компетентен наставник? Дали предрасудите и стереотипите се тие кои прават разлика меѓу наставниците и луѓето воопшто? Колку вербалната и невербалната комуникација доведува до интеркултуралност? Во овој труд се опфатени сите оние позитивни и негативни особини кои наставникот треба да ги поседува за да биде интеркултурално компетентен.

Клучни зборови: *интеркултуралност, вербална и невербална комуникација, компетенција.*

Вовед

Глобализацијата е модерен процес кој го зафаќа секој сегмент од човековото живеење и подразбира развој на нови знаења, ставови, вештини и размислувања, односно развој на нови компетенции. Кога зборуваме за наставниот процес, тогаш треба да ја потенцираме интеркултуралната компетенција, затоа што таа има големо влијание и на развојот и на улогата на училиштето како воспитно-образовна установа и која резултира со создавање на нови знаења и способности. Наставниците се оние кои претставуваат модел на однесување на учениците и токму тие се преносителите на интеркултурните знаења, вештини и способности кои општеството ги донесува, училиштето ги обликува, а учениците ги усвојуваат и користат. Развивајќи ја интеркултуралната комуникација ученикот е веќе подготвен за соочување со вистинскиот современ свет. Таквиот ученик успеал да ја развие и културната интелигенција, која му овозможува како квалитетен современ граѓанин да земе активно учество во општеството. Интеркултуралната комуникација се однесува на воспоставување интеракција и комуникација со личностите од другите култури. Личностите од различни култури треба меѓусебно да се разбираат иако не делат исто културално искуство. Интеркултуралната комуникација е особено значајна во денешно време кога ќе се земе во предвид мултикултуралното општество во кое живееме. Кога говориме за интеркултурална комуникација не мислиме само на вербалната, туку и на невербалната комуникација. Што се однесува до вербалната комуникација, таа се однесува на јазикот кој го говориме, затоа е значајно познавањето на барем еден светски јазик. На

¹ Доктор по филолошки науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, e-mail: dragana.kuzmanovska@ugd.edu.mk.

² Магистер по образование, ОУ „Ванчо Прке“ – Штип e-mail: vnicheva@yahoo.com.

³ Магистер по филолошки науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, e-mail: biljana.petkovska@ugd.edu.mk.

тој начин се овозможува комуникација помеѓу лица од различни јазични области. Наспроти вербалната комуникација стои невербалната. Кога говориме за невербалната комуникација мислиме на гестовите, мимиките, држењето на телото и неговите движења, надворешниот изглед и сл. Понекогаш, токму оваа, невербална комуникација е клучна затоа што многу често ги содржи скриените пораки кои можат да бидат погрешно протолкувани.

Јазикот е универзална појава и медиум за човечката комуникација и култура. Вербалната комуникација е воедно најзначајниот облик на човековата комуникација. Јазикот, како симболички состав, овозможува искажување на одредени вредности, поглед на светот, околината и меѓучовечките односи. Можеме слободно да кажеме дека најбитните ознаки на одделни култури се искажуваат со движење на телото, гестови и мимики, односно преку невербалната комуникација. Ако ги познаваме симболите и знаковите во другите култури, многу би ни помогнало во комуникацијата со другите. Вербалната и невербалната интеркултурна комуникација се подеднакво битни затоа што само преку нив во целост може да се изврши вистински пренос на информацијата, ставот или, пак, емоцијата. Во зависност од културното наследство, постојат разлики во интерпретацијата на некои вербални и невербални знакови. Во таквите случаи треба да се посвети посебно внимание за да се минимализира можното несогласување во комуникацијата. Меѓусебната поврзаност помеѓу културите е многу битна за разбирање на интеркултуралната комуникација. Имено, една од пресудните улоги во изучувањето на комуникациските вештини е, всушност, културата. Луѓето го гледаат својот свет преку категории, концепти и ознаки кои се производ на нивните култури. Начините на кои комуницираме, комуникациските ситуации, јазикот и јазичните стилови кои ги употребуваме се производ на нашата култура. Доколку културите меѓусебно се разликуваат, дотолку комуникацијата и однесувањето на секој поединец во комуникацијата ќе се разликува. Интеркултуралната комуникација можеме најдобро да ја сфатиме како културна различност во перцепцијата на општествените случувања што не опкружуваат.

За да го разбереме светот на другите како и нивното однесување, треба да се обидеме да ги сфатиме нивните перцепциски рамки и насоки, односно нивниот поглед кон светот. Во интеркултурната комуникација акцентот не е ставен на културните карактеристики на поединците, туку на комуникацискиот процес кој се одвива помеѓу соговорниците од различни културни подрачја кои се во посреден или непосреден контакт. Да бидеш интеркултурално комуникациски компетентен значи да бидеш способен приближно да ги сфатиш мислите на другите без разлика дали се согласуваат или не. (Piršl, 2007) Земајќи ги во предвид различностите од култура во култура, многу е важно да се знае дека вербалната или, пак, невербалната комуникација можат да бидат прилично неуспешни поради различната перцепција на она што го гледаме или слушаеме. Она што во една култура е прифатено како позитивно или прифатливо, во друга култура може да биде прилично негативно или навредливо. Така, на пример, носењето на црна боја на Истокот означува жалење, додека пак, на Западот тоа е белата боја. На интеркултуралната комуникација можат да влијаат низа фактори кои можат да бидат многу поголеми кога е во прашање нечија култура. Како најчести пречки при успешната интеркултурна комуникација се забележани предрасудите и стереотипите. Предрасудите и стереотипите создаваат бројни конфликти во комуникацијата. Стереотипите се однесуваат на начините на размислување за одредени појави или луѓе. Стереотип е позитивна или негативна проценка на членовите на една група или на нивните воочени обележја. Тие се често негативни верувања кои можат и мораат да се променат преку образовниот процес. Културните стереотипи се стандардизирана слика која е од особено значење за членовите на некоја одредена група на луѓе. Тие најчесто не се во согласност со објективната состојба на нештата што доведува до недоразбирање или едноставно до проблеми во комуникацијата. Што се однесува до предрасудите, ситуацијата е скоро идентична. Предрасудите се темелат врз општествено прифатените стереотипи кои, како што наведовме претходно, често се негативни. Постојат бројни облици на предрасуди како што се: расизам, антисемитизам, религијска нетолеранција, политички и национални предрасуди, предрасуди поврзани за сексуалната ориентација и сл. Предрасудите и стереотипите, како отежнувачки околности кај интеркултуралната комуникација, се јавуваат кај луѓе кои се склони кон генерализирање. Често, негативното мислење за другите содржи позитивно мислење за себе. Главната цел на интеркултуралниот дијалог е избегнување на насилството и затоа интеркултуралниот дијалог се сфаќа како чекор кон мирот избран како средна вредност за колективна стратегија на опстанок наместо опција за насилство. Вредностите за интеркултуралниот дијалог се морални, когнитивни, политички, економски и културни. Имено, кога комуницираме интеркултурално, кога поседуваме некои интеркултурални компетенции, ние, всушност, ги толерираме различностите, ги

почитуваме различностите, критички размислуваме и влегуваме во дијалог со поинаквите. Треба да ги избегнуваме стереотипите, да се ослободиме од предрасудите, да ги минимализираме разликите, да се раководиме според почитување на човечките права, ненасилно да ги решиме судирите, да иницираме рамноправен дијалог, да ги поддржиме и поттикнеме другите без разлика на сите нивни различности. Неретко се случува да не знаеме како да се однесуваме во комуникацијата со другите. Тоа е сосема честа и секојдневна ситуација особено во мултикултуралните земји, а може да се каже дека денес секоја земја е интеркултурална. Се случува поради страв и незнаење да почувствуваме непријатности и стрес при комуникацијата. Ако некогаш се сретнеме со лица со посебни потреби, културно поинакви личности, лица од друга вера или националност, тогаш може да дојде до јазична бариера, грешки во комуникацијата поради кои може да дојде до конфликт или ненамерна дискриминација. Освен ненамерните грешки во комуникацијата постои и намерно дискриминирање, било да се работи за етноцентризам, ксенофобија, шовинизам, расизам, антисемитизам или, пак, религиозна дискриминација. За успешно интеркултурално да комуницираме најпрво мораме да знаеме со кого комуницираме. Мораме да сфатиме каков видик има таа друга личност на светот, каква е неговата перцепција во поглед на нашата. Во интеркултуралната комуникација битно е да се знае да се сослуша соговорникот без разлика на различностите. За некоја личност успешно интеркултурално да комуницира, мора да има висок степен на интеркултурална компетенција. Од голема важност за интеркултуралната комуникација се следниве нешта: прилагодување на своето однесување во ситуацијата во која се наоѓаме, прифаќање на културните различности и соочување со соговорникот, подготвеност за поставување прашања како за да не дојде до недоразбирање итн. Почитување на соговорникот, прилагодување и промена на своите ставови и навики се одлики на успешен интеркултурален соговорник. За успешно да се комуницира во некоја мултикултурална средина, потребно е да се ослободиме од сите предрасуди и стереотипи, да ги почитуваме другите култури и да станеме интеркултурално осетливи. Неопходно е да се сфатат последиците од дискриминација на културно поинаквите и да се усвојат способностите за развој на нестереотипно мислење и антипредрасудните ставови. Потребата за интеркултурални комуникациски вештини во денешно време е од особена важност. Познавањето и почитувањето на различностите помеѓу културите доведува до успешна интеркултурална комуникација во мултикултуралните земји. Исто така, комуникацијата е инструмент на солидарност доколку стане главно средство во решавање на проблемите кај поединците, но и кај цели народи.

Заклучок

Мултикултуралните општества можат да се сретнат од поодамна, но во денешно време тие не се повеќе исклучок, туку напротив, правило. Таквата општествена мултикултурална ситуација ги руши сите граници и им ги отвора вратите на луѓето. До рушење на таквите граници во голема мера придонела и глобализацијата која го спојува светот на многу необичен начин. Освен видливите физички разлики, културата е онаа важна нишка во животот на секој поединец. Преку неа се идентификуваме со општеството во кое живееме и во кое самите себе се пронаоѓаме. Земајќи ги во предвид различните култури кои нè опкружуваат, многу е важно да се воспостави успешен дијалог помеѓу различните. Таквиот дијалог се нарекува интеркултурален дијалог.

Оној кој не ја познава крајната цел на интеркултуралната педагогија не може да се жртвува за доброто на другиот. Но, што, всушност, значи да се жртвува самиот себеси во тој контекст? Тоа сигурно не значи да се потисне своето, да се воздигне и почитува другиот за сметка на себеси. Такво нешто може да помисли само оној кој не познава ништо поразлично од она своето, она сигурното, од оној кој се плаши од туѓото, поинаквото, оној кој мисли дека доволно се познава себеси, а всушност тој е оној што е во заблуда. Некој кој не го познава или не сака да го запознае другиот, не може да се запознае ни самиот себеси. За да може ваквата ситуација да се исправи, потребно е да се воведат филозофски содржини во училиштата, како изучување на различни идеологии и политички доктрини за интеркултурализмот да се сфати многу посериозно.

За успешна комуникација во мултикултурално општество потребно е да се отфрлат сите стереотипи и предрасуди, да се почитуваат другите култури и да се стане интеркултурално осетлив. Неопходно е да сфатат последиците од дискриминација на културно поинаквите, да се развие способноста за развој на нестереотипно мислење и антипредрасудни ставови. Во денешно време

постои голема потреба за интеркултурални комуникациски вештини. Познавањето и почитувањето на различностите помеѓу културите доведува до успешна интеркултурална комуникација во мултикултуралните земји. Педагогијата е таа која овде мора да зеземе јасен став. Нашето знаење и нашите компетенции можат и мораат да им помогнат на луѓето да се снајдат во новото општество почнувајќи од најраното детство.

Современата педагогија со својот придонес во општеството може да биде задоволна единствено ако во мултикултуралното општество се применат позитивните принципи. Ваквите позитивни принципи се однесуваат на начините и моделите за приспособување на поединецот уште од најрана возраст успешно интеркултурално да комуницира, да развива интеркултурална осетливост кон поинаквите и да развива заеднички интеркултурален идентитет. Главната цел е таа иста личност да стане културно интелигентна, односно да поседува спектар на знаења кои се стекнати во текот на неговиот образовен век вклучувајќи го она формалното, неформалното и информалното. Таквата личност треба да ги поседува не само споменатите знаења, туку и знаењата од секојдневието. Само таквата педагогија можеме да сметаме дека ги исполнила своите цели во целост и само како таква може да ја зтвори својата последна страница.

Користена литература

- Bennet, M. J. (1986). A developmental approach to training for intercultural sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*, 10, pp. 176–196.
- Bennet, M. J. (2009). Supplement 2: Best practice for intercultural learning in international educational exchange. *Intercultural education* 20 (S1–2), (S1–13).
- Kalanj, R. (2004). *Globalizacija i postmodernost. Politička kultura*, Zagreb.
- Hrvatić, N., & Bedeković, V., (2012), *Interkulturalne kompetencije pedagoga. Bilateralni naučni kolokvijum Interkulturalni odnosi i obrazovanje na manjinskim jezicima: Hrvatska-Srbija*, Novi Sad, 17.–20. svibnja 2012.
- Perotti, A. (1995), *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa
- Piršl, E, (2007). *Interkulturalna osjetljivost kao dio pedagoške kompetencije*, u: Previšić, V. i dr. (ur), *Pedagogija prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*, Zagreb, Hrvatsko pedagogijsko društvo. 275–291.